

บทที่ 7

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริในตำบลคลองหอยโข่ง

หลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชครองราชสมบัติในระยะแรกๆ ได้เสด็จพระราชดำเนินเพื่อเยี่ยมเยียนราษฎรในภูมิภาคต่างๆ ทั่วทุกจังหวัดใน พ.ศ. 2494 – 2502 พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังอดคัดขาดแคลนในทุกด้าน ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ที่ทรงห่วงใยในทุกข์ของอาณาประชาราษฎร์ของพระองค์อย่างล้นพ้น การได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนพสกนิกร โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทยากจนห่างไกลและทุรกันดารทั่วทุกภูมิภาค ในการศึกษาออกพระราชฐาน และจากการที่เสด็จพระราชดำเนินไปคลุกคลีกับประชาชนอย่างใกล้ชิดทำให้ทรงรับรู้และทรงสร้างสม “พระคลังข้อมูล ด้านการพัฒนา” ด้วยพระองค์เอง และทรงมีพระปณิธานที่ทรงจำต้องพระราชทานความช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเป็นการด่วน จึงสนพระราชหฤทัยด้านการพัฒนาที่ดิน การส่งน้ำและการพัฒนาการเกษตรด้วยวิธีต่างๆ เพื่อให้คนในชนบทสามารถช่วยเหลือตัวเองให้พออยู่พอกิน สามารถพึ่งตนเองและมีฐานะมั่นคง พระมหากรุณาธิคุณจึงเริ่มต้นจาก โครงการตามพระราชประสงค์ ได้แก่ โครงการที่ทรงศึกษาทดลองปฏิบัติเป็นการส่วนพระองค์ ตลอดจนทรงปรึกษารื้อกับผู้ชำนาญการ เฉพาะด้านนั้นๆ ทรงดัดแปลงแก้ไขวิธีการต่างๆ ทรงใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการทดลองดำเนินงานจนกระทั่งทรงแนพระราชหฤทัยแล้วว่า จะเกิดผลประโยชน์แก่ประชาชน จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานเป็นโครงการตามพระราชดำริ

โครงการตามพระราชดำริ หมายถึง โครงการที่ทรงวางแผนพัฒนาและทรงเสนอแนะให้ทางรัฐบาลเข้าร่วมดำเนินงานตามพระราชดำริ โดยมีหน่วยงานของรัฐทั้งด้าน พลเรือน ตำรวจ หรือทหาร เข้าร่วมดำเนินงานตามพระราชดำริ

ด้วยพระวิริยะอุตสาหะที่ทรงอุทิศเวลาเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรตามท้องถื่นทุรกันดารทั่วทั้งประเทศ ประมาณปีละ 200 วันเมื่อทรงพบปัญหาทุกข์ยากของประชาชนเรื่องใดก็ทรงพระราชทานพระราชดำริให้ฝ่ายวิชาการรับไปพิจารณาอย่างรอบคอบ หากเห็นว่าเหมาะสมจึงดำเนินการตามพระราชดำริได้ พระองค์ทรงมีพระราชดำรัส อยู่เสมอว่าพระราชดำริของพระองค์เป็นเพียงข้อเสนอแนะเท่านั้น เมื่อฝ่ายรัฐบาลได้ทราบแล้วก็ควรศึกษาวิเคราะห์ พิจารณาเสียก่อนตามหลักวิชาการ เมื่อมีความเป็นไปได้สูงและเกิดประโยชน์คุ้มค่า เห็นควรทำประการใด ก็เป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา ตัดสินใจเอง หากวิเคราะห์แล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมก็ล้มเลิกได้ (องค์พระผู้สถิตในหทัยราษฎร)

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เริ่มใน พ.ศ. 2495 ตลอดรัชสมัยมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหมด 4,741 โครงการ โดยมีหน่วยงานราชการที่ประสานงานโครงการ คือ สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยแต่ละโครงการจะมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไป โครงการเพื่อการส่งเสริมและวิจัย เช่น มูลนิธิชัยพัฒนา, มูลนิธิโครงการหลวง, โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา โครงการเกี่ยวกับน้ำ เช่น โครงการแก้มลิง, โครงการฝนหลวง, กังหันชัยพัฒนา โครงการเกี่ยวกับการเกษตร เช่น โครงการถักดิน โครงการอื่นๆ เช่น โครงการสาธิตการปลูกข้าวสำหรับเยาวชน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะแถบชนบท นอกจากนี้โครงการหลวงยังได้รับรางวัลรามอน แมกไซไซ สาขา Peace and International Understanding เมื่อ พ.ศ. 2531 อีกด้วย

สำหรับในตำบลคลองหอยโข่ง มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริจำนวนทั้งสิ้น 2 โครงการ ดังต่อไปนี้

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำคลองจำไทรและคลองหอยโข่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

โครงการอ่างเก็บน้ำคลองจำไทรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ.สงขลา

ความเป็นมาของโครงการ

เมื่อประมาณปลายเดือนกันยายน พ.ศ. 2524 พ.ต.ณรงค์เดช นันทโพธิ์เดช ได้นำพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาลุ่มน้ำคลองจำไทรและคลองหอยโข่ง มาให้สำนักชลประทานที่ 9 (จังหวัดชลบุรี) เพื่อพิจารณาในการจัดหาน้ำเพื่อการอุปโภค – บริโภค และการเกษตรกรรมให้กับราษฎรในพื้นที่ตำบลคลองหอยโข่งและบางส่วนของตำบลทุ่งลาน อำเภอคลองหอยโข่ง (ปัจจุบันแยกการปกครองเป็นอำเภอคลองหอยโข่ง) จังหวัดสงขลา ประกอบกับหน่วยทหารของ ร.5 พัน 4 ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นกองพลพัฒนาที่ 4 (ค่ายรัตนพล) ได้ไปตั้งหน่วยอยู่ในเขตบริเวณดังกล่าว ซึ่งขาดแคลนน้ำในการอุปโภค – บริโภค และในกิจกรรมอย่างอื่นซึ่งต้องจัดหาน้ำให้กับหน่วยทหารใช้ควบคู่กันไปด้วย

ที่ตั้งโครงการ

โครงการพัฒนาลุ่มน้ำคลองจำไทรและคลองหอยโข่ง ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านทุ่งยุง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ที่พิกัด 47 NPH 502-550 แผนที่ มาตราส่วน 1:50,000 ราว 5022 I ห่างจากอำเภอหาดใหญ่ ประมาณ 30 กม. มีเส้นทางเดินทางเข้าโครงการได้ 2 ทาง คือ

- แยกจากทางหลวงสายหาดใหญ่ – สะเดา ที่เทศบาลตำบลพะตง มาตามถนน รพข. หมายเลข 11033 ระยะทาง 11 กม. เป็นทางลาดยางตลอดถึงสามแยกบ้านเหนือแยกเข้าโครงการฯ ตามถนนบนคันคลองอีกประมาณ 5.5 กม.

- แยกจากทางเข้าสนามบิน (ทางหลวงหมายเลข 4135) ตามถนนชุมชน ผ่านกองบิน 56 ระยะทางประมาณ 12 กม. ถึงสามแยกบ้านเหนือ แยกเข้าโครงการฯ ตามถนนบนคันคลองอีกประมาณ 5.5 กม. ทั้ง 2 เส้นทางดังกล่าว สามารถใช้การคมนาคมได้ตลอดทั้งปี

สภาพภูมิอากาศ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปในเขตโครงการ มีลักษณะเป็นดินปนทราย บริเวณห้วยงานโครงการและพื้นที่ส่งน้ำเป็นที่ราบลุ่มน้ำระหว่างคลองจำไทร และคลองหอยโข่งซึ่งตอนปลายจะไหลลงสู่คลองอุตะเถา บริเวณอ่างเก็บน้ำคลองจำไทรเป็นที่ราบเชิงเขา มีสภาพเป็นสวนยางปนป่า คลองจำไทรมีต้นกำเนิดจากน้ำตกผาดำ บนเทือกเขาแก้ว ซึ่งมีพรมแดนติดต่อระหว่าง อำเภอกลองหอยโข่ง อำเภอสะเดา อำเภอรัตนบุรี และอำเภอควนโดน จังหวัดสตูล คลองจำไทร ไหลผ่านตำบลคลองหอยโข่ง ตำบลโคกม่วง ตำบลทุ่งลาน ก่อนจะไหลลงสู่คลองอุตะเถา และทะเลสาบสงขลา

วัตถุประสงค์โครงการ

เพื่อการเกษตรกรรมและการอุปโภค-บริโภค ทั้งนี้ เนื่องจากในฤดูแล้งปริมาณน้ำในเขตดังกล่าวขาดแคลนบ่อน้ำที่ขุดไว้ใช้ ตามหมู่บ้านต่างๆ จะมีความลึกเฉลี่ยประมาณ 12-15 ม. และมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอจึงไม่สามารถทำการเกษตรกรรมได้ ทางฝ่ายทหารและทางราษฎรต้องการให้มีที่สำหรับการเกษตรกรรมในฤดูแล้ง

รายละเอียดโครงการ

ฝ่ายห้วยงานและอาคารประกอบ มีรายละเอียดและขนาดดังนี้

- ฝ่ายคอนกรีตล้วน ขนาดสันฝายยาว 15.40 ม. สูง 2.50 ม. พร้อมประตูระบายทรายกว้าง 4.00 ม. สูง 3.90 ม. ปริมาณน้ำผ่านสูงสุด 60 ม.3/วินาที และผ่านประตูระบายทรายได้ 35 ม.3/วินาที
- ทางระบายน้ำล้นฉุกเฉิน ขนาดกว้าง 100 ม. ยาว 460 ม. สามารถระบายน้ำได้ 80 ม.3/วินาที
- ทרב.ปากคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ขนาด 1- 1.25*1.25 ม. ยาว 23 ม. ปริมาณน้ำผ่านท่อ 2.185 ม.3/ วินาที

ทำนบดินอ่างเก็บน้ำคลองจำไทร มีรายละเอียดและขนาดดังนี้

- พื้นที่รับน้ำ 6.25 ตร.กม.
- ปริมาณฝนตกเฉลี่ยทั้งปี 1,900 มม.
- ปริมาณน้ำไหลลงอ่างทั้งปี 4.2 ล้าน ลบ.ม.
- ทำนบดินสูง 12.5 ม.
- หลังคันทันกว้าง 6.00 ม.
- ทำนบดินยาว 1,360 ม.
- ระดับสันทำนบดิน +47.00 ม. (ร.ท.ก.)
- ระดับน้ำสูงสุด + 45.65 ม. (ร.ท.ก.)
- ระดับน้ำเก็บกัก +45.00 ม. (ร.ท.ก.)
- ระดับธรณีท่อส่งน้ำ +37.00 ม. (ร.ท.ก.)
- ความจุอ่างเก็บน้ำที่ระดับเก็บกัก 6.00 ล้าน ลบ.ม.
- ความจุที่ระดับพักตะกอน 62,000 ลบ.ม
- พื้นที่ผิวน้ำที่ระดับเก็บกัก 1.6 ตร.กม

ฝ่ายทำงานและอาคารประกอบ มีรายละเอียดและขนาดดังนี้

- ฝ่ายคอนกรีตล้น ขนาดสันฝายยาว 15.40 ม. สูง 2.50 ม. พร้อมประตูระบายทรายกว้าง 4.00 ม. สูง 3.90 ม. ปริมาณน้ำผ่านสูงสุด 60 ม.3/วินาที และผ่านประตูระบายทรายได้ 35 ม.3/วินาที
- ทางระบายน้ำล้นฉุกเฉิน ขนาดกว้าง 100 ม. ยาว 460 ม. สามารถระบายน้ำได้ 80 ม.3/วินาที
- ทรบก.ปากคลองส่งน้ำสายใหญ่ฝั่งซ้าย ขนาด 1-? 1.25*1.25 ม. ยาว 23 ม. ปริมาณน้ำผ่านต่อ 2.185 ม.3/ วินาที
- ช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกในเขตโครงการได้ 8,000 ไร่ ในฤดูแล้งได้ 4,000 ไร่
- จัดหาน้ำเพื่อการอุปโภค – บริโภค แก่ราษฎรและทหารค่ายรัตนพล จำนวน ประมาณ 500 ครอบครัว
- เพื่อบรรเทาอุทกภัยในเขต อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา
- ใช้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด
- ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ของอำเภอคลองหอยโข่ง และใกล้เคียง

ผลประโยชน์ที่ได้รับ

- ช่วยเหลือพื้นที่เพาะปลูกในเขตโครงการได้ 8,000 ไร่ ในฤดูแล้งได้ 4,000 ไร่
- จัดหาน้ำเพื่อการอุปโภค - บริโภค แก่ราษฎรและทหารค่ายรัตนพล จำนวน ประมาณ 500 ครอบครัว
- เพื่อบรรเทาอุทกภัยในเขต อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
- ใช้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด
- ใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ของอำเภอคลองหอยโข่ง และใกล้เคียง

วัตถุประสงค์โครงการ

- เพื่อให้ราษฎร/ เกษตรกร มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำชลประทาน ปลูกฝังความรักถิ่นฐานบ้านเกิด
- เพื่อให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มมีอำนาจในการควบคุมสมาชิก
- เพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำคุ้มค่าการลงทุน
- เพื่อควบคุมการใช้น้ำอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม
- เพื่อให้มีการดูแลบำรุงรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุงแหล่งน้ำอย่างต่อเนื่อง
- เพื่อให้กลุ่มเข้มแข็งสามารถบริหารงานพัฒนาอาชีพมีรายได้ มีกิน มีใช้
- เพื่อให้มีการอนุรักษ์น้ำและสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันกลุ่มผู้ใช้น้ำโครงการมีการบริหารกลุ่มผู้ใช้น้ำ โดยกลุ่มบริหารการใช้น้ำโครงการ เป็นหลักเพื่อบริหารกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) จำนวน 7 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 คลองส่งน้ำสายใหญ่ กม.1+800- กม. 2+100

กลุ่มที่ 2 คลองส่งน้ำสายใหญ่ กม. 2+850-กม. 3+650

กลุ่มที่ 3 คลองส่งน้ำสายใหญ่ กม. 4+120-กม. 4+310

กลุ่มที่ 4 คลองส่งน้ำสายใหญ่ กม. 4+690-กม.5+660 และคลองซอย 5खा

กม.0+680-กม.0+890 กลุ่มที่ 5 คลองซอย 1खा กม.1+260-กม.1+880

กลุ่มที่ 6 คลองซอย 3खा กม.3+180-กม.3+653

กลุ่มที่ 7 คลองแยกซอย 1ซ้าย กม.0+0174-กม.0+830

โดยแบ่งตามตารางรอบเวรการส่งน้ำ เพื่อให้เกิดศักยภาพและสอดคล้องกับพื้นที่รับประโยชน์

ที่มาของข้อมูล : สำนักงาน กปร. และ สำนักชลประทานที่ 12 กรมชลประทาน

โครงการฟาร์มตัวอย่างฯ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 (ปรับปรุงระบบส่งน้ำ)

สถานที่ตั้ง ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอกลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

รายละเอียดโครงการ ถอดบทเรียน

โครงการจัดหาน้ำให้ฟาร์มตัวอย่างฯ ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9

บ้านเหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอกลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา

พิกัด E 652935 N 760922

พระราชดำริ/เรื่องเดิม/ความเป็นมา

ด้วยจังหวัดสงขลา ได้รับหนังสือแจ้งจากสำนักราชเลขาธิการ ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2548 เพื่อให้จังหวัดสงขลาพิจารณาจัดหาที่ดิน เพื่อจัดตั้งโครงการฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริจังหวัดสงขลา และต่อมา ราษฎรในพื้นที่อำเภอกลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา ได้ขอให้จังหวัดสงขลาพิจารณาพื้นที่สาธารณะประโยชน์ “ป่าทุ่งยุง” หมู่ที่ 3,4,5 ตำบลคลองหอยโข่ง อำเภอกลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา พื้นที่ 673-0-07 ไร่ เป็นที่ตั้งโครงการฯ

ในการนี้ พลเอกฉัตรชัย บุญทวี รองสมุหราชองครักษ์ และนายสหัส บุญญาวิวัฒน์ ผู้ช่วยเลขาธิการพระราชวังฝ่ายกิจกรรมพิเศษ ได้เดินทางไปตรวจสอบพื้นที่ที่อำเภอกลองหอยโข่ง เห็นว่ามีความเหมาะสมและมีศักยภาพ ที่จะนำมาเป็นฟาร์มตัวอย่างตามพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9

การดำเนินงาน

ดำเนินการในปีงบประมาณ 2550 แล้วเสร็จ 100%

ผลการดำเนินงาน

หน่วยงานเกี่ยวข้อง ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริ ดังนี้

1. กรมชลประทาน ดำเนินการปรับปรุงระบบส่งน้ำโดยการขุดสระเก็บน้ำ 1 แห่ง ความจุ 30,500 ลูกบาศก์เมตร พร้อมทั้งปรับปรุงถนนภายในโครงการ ระยะทางประมาณ 10,000 เมตร นอกจากนี้ ได้ก่อสร้างถนนภายในฟาร์ม ระยะทางรวมทั้งสิ้น 1,447 เมตร

2. การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดสงขลา ได้ดำเนินการขยายเขตระบบจำหน่ายไฟฟ้า เพื่อสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ภายในฟาร์ม

3. สำนักราชเลขาธิการ ได้ดำเนินงานด้านการเกษตร ประกอบไปด้วย ด้านปศุสัตว์ ด้านประมง ด้านพืช ด้านป่าไม้ และด้านอำนวยการ ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและตลาด โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ด้านปศุสัตว์ได้ดำเนินการก่อสร้างคอกสัตว์และโรงเรือน ได้แก่ เป็ด ไก่ ชนิดต่าง ๆ แพะ และนกกะจอกเทศ พร้อมทั้งแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์ ขณะนี้ดำเนินการไปแล้วบางส่วน คงเหลือเฉพาะโรงเรือนต่างๆ

3.2 ด้านประมง ได้ดำเนินการเลี้ยงปลาในกระชังและในบ่อ ได้แก่ ปลานิล ปลากดเหลือง ปลาช่อน รวมทั้งกบและกึ่งก้ามกราม นอกจากนี้ ยังดำเนินการก่อสร้างอาคารสำหรับแปรรูปผลิตภัณฑ์ปลา

3.3 ด้านพืชได้ดำเนินการปลูกข้าว เพาะเห็ด ปลูกผัก รวมทั้งปรับปรุงดิน

3.4 ด้านป่าไม้ ได้ดำเนินการปลูกต้นไม้ชนิดต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและความสวยงามของภูมิทัศน์

3.5 ด้านอำนวยการ ดำเนินการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ เช่น อาคารสำนักงาน บ้านพัก พร้อม
อุปกรณ์สำนักงาน และค่าบำรุงสาธารณูปโภค

ผลประโยชน์ที่ได้รับ/ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

โครงการฟาร์มตัวอย่างในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9 บ้านเหนือ มีเนื้อที่ทั้งหมด
798 ไร่ 2 งาน 778 ตารางวา เกิดประโยชน์คือ เป็นแหล่งเรียนรู้ในการทำการเกษตรให้แก่ราษฎรที่เข้ามาทำงาน
ประมาณ 173 คน และประชาชนที่สนใจได้นำไปประกอบอาชีพของตนเองได้ นอกจากนี้ ยังสามารถเป็นแหล่งจ้าง
งานและแหล่งผลิตอาหารให้กับชุมชน ทำให้มีอาหารบริโภคในราคาที่ไม่แพง ปลอดภัยและสด เนื่องจากไม่ต้อง
เสียเวลาในการขนส่งและทำให้ประชาชนในพื้นที่มีงานทำและมีรายได้อีกด้วย สำหรับการดำเนินงานของฟาร์ม
สามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายโค ปลา และพืชผลทางการเกษตร ประมาณ 750,000 บาท

ราษฎรในเขตพื้นที่โครงการฯ และพื้นที่ใกล้เคียง ได้รับการฝึกงานด้านการเกษตร และรายได้ในระหว่าง
ปฏิบัติงานในฟาร์ม

กิจกรรมขุดสระเก็บน้ำ ความจุ 30,500 ลูกบาศก์เมตร

งานปรับปรุงถนนภายในโครงการ ความยาวประมาณ 10,000 เมตร

กิจกรรมการเลี้ยงปลาในกระชัง

โครงการจัดหาน้ำให้ฟาร์มตัวอย่าง ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในรัชกาลที่ 9